

ELÉG bonyolult a két nagy alkotó időbeli prioritásának a kérdése. Atestek — említettük már — mindketten az V. posztulátum „bizonyításának” szükségképp meddő évein. *Bolyai* még nem töltötte be huszonegyedik évét, mikor ezt írja (1823 nov. 3-án) apjának: „*semmitől egy új, más világot teremtettem; mind az, valamit eddig küldöttem, csak kártyaház a' toronyhoz képest*” és 1825 végén vagy 1826 elején átadja az *Appendix* lényeges részeinek német kéziratát egyik volt tanárának. Ez elveszett vagy lap-*ping* éppen úgy, mint *Lobacsevszkij* szintén 1826-beli fölolvasása, de ebben — fönmaradt címéből ítélve — még nem érte el *Bolyai* magasabb

álláspontját: az egybefoglaló, abszolút geometriai tárgyalást. Ezzel csak a harminchat éves *Lobacsevszkij* 1829—30-beli orosznyelvű értekezése mérhető össze, bár némely bizonyítása még ekkor sem teljes vagy éppen hiányzik. *Bolyai* egy évvel később, 1831 elején adja át apjának latin, tehát nemzetközi nyelvű, 1832-ben meg is jelent *Appendix*-ét teljes, sőt több helyt mintaszerű bizonyításokkal. Ezek szerint: *Lobacsevszkij* időbeli elsőbbsége a közéletben kétségtelen, bár legföljebb kétszerte, továbbá formális jelentőségű, mivel az orosz nyelv a latinnál kevésbé volt elterjedve a tudósvilágban s végül részleges az elsőbbsége egyes hiányos vagy hiányzó bizonyítások miatt.

KARINTHY FRIGYES írja a párhuzamos vonalokról: *Egy csomó matematikai könyvet néztem át, nem értem, mit akarnak ezektől a párhuzamos vonalaktól. A posztulátum, hogy találkoznak-e a végtelenben vagy nem találkoznak, kétezer éve foglalkoztatja a tudós elméket, korszakokat teremtve a szemléletben. Hogy lehet ez vita tárgya? Hiszen a párhuzamos vonalakat az ember találta ki, a párhuzamos vonal elképzélése az én szuverén jogom, olyannak képzelem el, amilyenek tetszik. És ha az emberi konvenció egyszer már megállapodott abban, hogy a párhuzamos vonalak nem találkoznak, akkor nincs az az isten s nincs az a végtelenség, ami ezt a találkozást titokban, a mi hátunk mögött, a mi beleegyezésünk nélkül megengedje nekik.*

Ez a posztulátum a párhuzamos vonalakkal nem a megismerés, hanem az emberi akarat ténye — több! az erkölcs ténye, a kötelesség ténye, majdnem kategorikus imperativus. Ha mi, a szellem gentlemanjei egyszer megállapodunk abban, hogy a párhuzamos vonalak nem találkoznak — akkor erről a találkozásról beszélni épp olyan erkölcstelen, sőt illelten dolog, mint vétetni játék közben a kártya játékszabályai ellen.

En a párhuzamos vonalak találkozását erkölcstelen, törvényen kívüli találkozásnak tartom, az ízlésem tiltakozik ellene — mint mondjuk a vadházasság ellen — és ha a párhuzamos vonalak akár itt a végesben, akár odaát a végtelenben találkozni akarnak, én a rendőrséggel választatom szét őket.

Ha találkozni akarnak, legyenek őszinték és ne nevezzék magukat párhuzamos vonalakkal.